

VIII

A szerb önálló párt azon lesz, hogy a nemzeti-egyházi javak állandó szakszerű kezelés alá kerüljenek, hogy kezelésük ésszerű legyen, és jövedelmük annyira emelkedjék, hogy ne csak kolostori, hanem minél nagyobb mértékben népművelési célokra is szolgáljanak. Egyben pedig, hogy a nemzeti-egyházi vagyont megőrizzék, s minden törvénytelen követelés és elidegenítéssel szemben biztosítsák.

IX

A szerb önálló párt különösen azon lesz, hogy nemzeti-egyházi kongresszusunk teljesen önálló működési jogát ne érje sérelem, és hogy a kongresszus minden akadály nélkül, mindenkor a törvény által előírt időben összeüljön, rendkívüli ülésre pedig szükség szerint.

A szerb önálló párt csak olyan képviselőket választ, akik mindezen önkormányzati programot, mind pedig a párt egyéb programját elfogadják és biztosítékot nyújtanak, hogy e programot lelkiismeretesen képviselik majd, s egyben elvárja képviselőitől, hogy a nemzeti-egyházi kongresszuson mint *szerb önálló párt* egyetértésben működjenek a többi nemzeti párttal, amennyiben azok az itt kifejtett elvekkel és követelésekkel egy véleményen lesznek.

4

1902 ápr. 23

A szerb nemzeti szabadelvű (liberális) párt 1902. évi önkormányzati programja¹

A szerb nemzeti szabadelvű párt nemzeti önkormányzatunk tekintetében mindenben azon az állásponton áll, amely álláspontot a szerb nemzeti párt az 1872. évi július 9/21-i újvidéki és az 1885. évi jún. 15/27-i zombori választói gyűléseken hozott határozataiban jelölt meg; a nemzeti-egyházi önkormányzat terén kifejtett működését illetőleg pedig eddig mindenkor és ezentúl is azok az elvek vezérlik majd, amelyek az eddig meghozott és megerősített kongresszusi szabályzatokban, továbbá a szerb nemzeti pártnak az 1870. évtől mind a mai napig tartó működésében kifejezésre jutottak. Eszerint:

I

A szerb nemzeti szabadelvű párt mind a nemzeti-egyházi kongresszusi képviselői útján, mind egyébként is minden alkalommal és minden időben védelmezi és fenntartja a mindenkor tiszta és csorbítatlan nemzeti-egyházi önkormányzatot, amely ósrégi szokáson és nemzeti-egyházi intézményeken alapul, a Szt. István koronája országaiban élő szerbek számára pedig elismerik és biztosítják a királyi kiváltságok, továbbá az állami és országos törvények, nevezetesen az 1790–91. évi XVII., az 1848. XX., az 1868. évi IX. magyar törvénycikkek és a horvát-szlavonországi 1887. évi május 14-i törvények.

Minden törvényes eszközzel azon lesz, hogy a karlócai érsekség területén élő szerb nép számára állítsák helyre a nemzeti-egyházi önkormányzat teljes élvezetét, hogy a nemzeti-egyházi önkormányzaton mind ez ideig elkövetett sérelmeket hárátsák el, a további sérelmeket pedig eleve küszöböljék ki; különösképpen pedig:

¹ Közli: Branik 1902. 44. sz. A közlemény eredeti címe: Avtonomni program srpske narodne slobodoumne stranke. — A szerb nemzeti szabadelvű párt önkormányzati programja.

1. szüntessék meg az egyoldalúan hozott összes rendeleteket, szabályzatokat és kényszerintézkedéseket, melyek az egész önkormányzatot illuzórikussá teszik;
2. nemzeti-egyházi önkormányzatunkkal szemben mindenben tartsák be a törvényeket és a törvényen alapuló önkormányzati szabályzatokat;
3. nemzeti-egyházi kongresszusunkat ne gátolják meg abban, hogy minden harmadik évben a törvény által előírt időben rendesen, szükség szerint pedig rendkívüli időben is összeüljön;
4. a kongresszust ne akadályozzák meg abban, hogy mindenkor a törvény és a törvényes szabályzatok keretein belül teljesen szabadon és önállóan működhessék;
5. az államhatalom nemzeti-egyházi önkormányzatunk ügyeiben ne sajátítsa ki a maga számára a rendelkezés jogát;
6. nemzeti-egyházi önkormányzati hatóságaink a hatáskörükbe tartozó összes ügyekben teljesen önállóan és véglegesen határozzanak. Az államhatalom ne sajátítsa ki magának az utolsó fokon a döntés jogát, valamennyi vitás ügyben, a tisztán egyházi bírósághoz tartozó ügyekben sem.

III

Azon lesz, hogy nemzeti-egyházi szervezetünket azon elvek alapján valósítsák meg, amely elvek az eddigi kongresszusi állandó szabályzatokban nyertek kifejezést, hogy így az egész önkormányzati szervezetet egységes szellem és egységes irány hassa át. Ehhez a munkához azonban csak az esetben lát hozzá, ha kétségtelen biztosítékot kap az esetleges kényszerintézkedések ellen, ha ez esetben megállapodásra jut a püspöki karral.

Amennyiben pedig ez nem lenne lehetséges, arra törekszik majd, hogy az önkormányzati szervezetünkben levő űrt betöltsék, s hogy az ideiglenesen hozott szabályzatokat állandóakkal pótolják, különösen pedig:

1. a metropolita-pátriárka választására vonatkozóan szabályzatot kell hozni;
2. a kongresszusi szabályzattal rendezendő az érsekség és az egyházmegye adminisztrátor-ságára vonatkozó kérdés arra az időre, ameddig a metropolita-pátriárkai, illetve a püspöki szék üresedésben van;
3. a kongresszus számára biztosítsák a püspökök megválasztására vonatkozó befolyást;
4. az egyházmegyék állandó berendezését hozzák meg, mégpedig oly módon, hogy az egyházmegyei gyűlési tagválasztásokat hozzák összhangba a nemzeti-egyházi kongresszusi választási renddel;
5. mind a központi önkormányzati, mind az egyházmegyei hatóságok átszervezendők az idők haladottabb szelleme és a nép mai szükségletei, valamint a szerzett tapasztalat, s a mindinkább felgyülemelő ügyek arányában;
6. állapítsák meg az egyházmegyei konzisztóriumok és a nemzeti-egyházi érsekségi tanács törvényes eljárását;
7. állapítsák meg a fegyelmi szabályokat minden nemzeti-egyházi önkormányzati hatóság számára.

IV

A népiskolák tekintetében működése a következőkre irányul:

1. Visszaállítandók a felekezeti (önkormányzati) népiskolák, ahol csak beszüntették azokat, s ezeknek visszaadandó az elvett iskolai vagyon;
2. Elhárítandók azok az akadályok, amelyek az új elemi, közép- és felsőbb fokú felekezeti (önkormányzati) fiú- és leánynevelési intézmények megnyitása útjában állanak, s ahol csak szükség mutatkozik, ilyen iskolák nyitandók;

3. Gazdasági-, ipari és szakiskolákat nyissanak;

4. Mind az elemi, közép- és felsőbb fokú, valamint a szakiskolák létesítését és fenntartását a szükség és a rendelkezésre álló eszközök arányában a nemzeti-egyházi alapokból eredő segély útján tegyék lehetővé;

5. Szabályzat hozandó a szerb pravoszláv kiseddövókra vonatkozólag, és ilyenek mindenütt létesítendők;

6. Az iskoláknál tanítói és hivatásos pedagógusokból álló szakfelügyeletet kell bevezetni, s az állami hatóságoknak az önkormányzati iskolaügyeinkbe való fölösleges és meg nem engedett beavatkozását el kell hártani és vissza kell szorítani.

V

Azon lesz, hogy a nemzeti-egyházi birtokok, alapok és alapítványok igazgatása úgy rendeződjék, amint az az idők mai haladottabb szellemének és a nép szükségleteinek megfelelő; különösképp pedig:

1. hogy egyszer már vigyék keresztül az 1864—65-ös kongresszusi határozatot az 1868. évi augusztus 10-i királyi szabályzatra vonatkozólag, amely szerint a kolostori birtokok igazgatása a nemzeti-egyházi birtokok központi igazgatóságához kerül át; a kolostori birtokokat gazdaságilag szakszerűen kell vezetni, és ezek jövedelmét annyira kell emelni, hogy azokból minél többet lehessen a nép művelődési és kulturális céljaira felhasználni;

2. Szabályzatot kell hozni a metropolita-patriarcha és a püspökök illetményeire vonatkozólag az egyházban és az államban élvezett és elfoglalt állásuk arányában, s ez a szabályzat biztosítsa azt, hogy a metropolita és a püspökök nemzeti-egyházi birtokaik jövedelmeiből és az illetményüket szolgáló egyéb jövedelmekből egy részt a nép egyházi és művelődési céljaira fordítsanak;

3. A püspökök illetményeinek céljául szolgáló egyházi hozzájárulást szüntessék meg;

4. A nemzeti-egyházi birtokokat őrizték és védelmezzék meg bármely méltánytalan elidegenítéssel és törvénytelen követeléssel szemben.

VI

Arra törekszik majd, hogy a szerb papság és tanítóság helyzetét mind erkölcsileg, mind anyagilag emeljék és előbbre vigyék, különösen pedig:

1. a szerb papság és tanítóság erkölcsi tekintélye érdekében a papok és tanítók fegyelmi szabályait, erre illetékes úton módosítsák, tekintélyüknek és a nép körében elfoglalt állásuknak megfelelően, hogy azok ne gátolják őket polgári és önkormányzati jogaik gyakorlásában;

2. a papság fizetéséről szabályzat hozandó, mely szerint valamennyi egyházmegyében a lelkészi fizetési osztályok egyenlők lesznek, ahol pedig a rendszeres jövedelemből a lelkészi fizetés minimuma sem lenne fedezhető, ott a szükséges segélyt az elidegeníthetetlen és a klerikális alapból utalják ki;

3. hogy mind a lelkészek, mind a néptanítók eddigi fizetési minimumát a mai szükségletek arányában emeljék fel;

4. hogy a felekezeti (autonóm) iskolák tanítói számára előírt fizetési minimumot, amennyiben az az illető községek rendes jövedelmeiből nem lenne fedezhető, egészítsék ki az iskolai és művelődési célokat szolgáló alapok rendelkezésre álló jövedelméből;

5. mind a papság, mind a tanítóság részére nyugdíjszabályzatot létesítsenek.

VII

Közreműködik majd azon, hogy az általános igazságosság és méltányosság szerint a szerb pravoszláv templomok és papság, továbbá a szerb felekezeti (önkormányzati) iskolák és köznevelődési intézmények számára az állami, illetve az országos jövedelmekből arányos segílyt nyújtsanak, amihez az állam minden polgára egyformán hozzájárul, s ezt a segílyt az illetékes nemzeti-egyházi önkormányzati hatóságok útján és azok közvetítésével adják ki.

VIII

A szerb nemzeti szabadelvű párt közre fog működni, hogy a nemzeti-egyházi kongresszusunkba olyanokat válasszanak meg képviselőül, akik teljes mértékben elfogadják az itt kifejtett elveket, s akiknek személye biztosíték arra, hogy mindezt derekasan képviselik majd, s ez elvek megvalósításáért dolgozni fognak.

IX

A szerb nemzeti szabadelvű párt arra törekszik majd, hogy mindazok, akik az itt kifejtett elvekkel egyetértenek és ezek megvalósításában részt óhajtanak venni, a kongresszuson egy nemzeti pártba gyűljenek össze, amely eddig is fennállott nemzeti-egyházi kongresszusunkon, hogy így egyesült erővel megőrizték a nemzeti pártnak a korábbi kongresszusokon elért vívmányait, s nemzeti-egyházi önkormányzatunk épületét végre felépítsék, biztosítsák és megzilárdítsák.

A szerb nemzeti szabadelvű párt Újvidéken,
1902. ápr. 9. (22.) napján tartott gyűléséből

Janko Perić s. k.
jegyző

dr. Ilija Vučetić s. k.
elnök

D

1902 márc. 2

Széll Kálmán miniszterelnök felterjesztése az uralkodóhoz a karlócai gör. kel. szerb nemzeti-egyházi kongresszus 1902. jún. 8-ára való egybehívása tárgyában¹

ME 1908—XXXV—416 (755 fasc.), [1902—XXIV—272(898)]

Budapesten, 1902. évi március 2-án

Legkegyelmesebb Úr!

A magyarországi gör. kel. szerb egyház metropolita-pátriárkája 1901. évi január hó 5-én 672/900 szám alatt kelt, s az abban hivatkozott 38/896 és 26/897 számú előiratokkal együtt /- alatt hódolattal csatolt előterjesztésében azon kérelemmel fordult hozzám: eszközölném ki császári és apostoli királyi Felségednek legkegyelmesebb jóváhagyását arra nézve, hogy a gör. kel. szerb nemzeti-egyházi kongresszust 1901. évi május hó 19-ik napjára egybehívhassa, s illetve a kongresszusi képviselők megválasztása iránt a szükséges intézkedéseket megtehesse.

¹ Néhány nappal a fenti bizalmas felterjesztés után, 1902 márc. 12-én Pavlović Ljubomir szerb nemzetiségi képviselő interpellációt intéz a miniszterelnökhöz a nemzeti-egyházi kongresszus összehívása tárgyában. (L. Képv. Napló, 1901—1906, IV, 282—284. l.)